

Persoonlijkheden

Eddo Evink

Apart verbonden. Leven en werk van Jacques Derrida

Onlangs overleed de Franse filosoof Jacques Derrida. In deze bijdrage toont Eddo Evink Derrida's verdienste aan de hand van diens leven en werk.

Oktober 1942, El Biar, Algerije. Op de eerste schooldag na de zomervakantie wordt Jackie Derrida de toegang tot het Ben Aknoun lyceum geweigerd. 'Ga jij maar terug naar huis', zegt de conciërge, 'je ouders zullen je wel uitleggen waarom'. Zijn broer en zus waren al eerder van school gestuurd; en het jaar daarvoor werd hij aan het begin van de schooldag, bij het verdelen van de taken voor het hijsen van de vlag ter ere van maarschalk Pétain en het deels bezette moederland Frankrijk, steevast overgeslagen. Zijn familie was zo geassimileerd dat het daarvóór nooit echt tot hem was doorgedrongen dat hij joods was.

Sinds 1940 valt Algerije onder Vichy-Frankrijk. Hoewel er geen Duitse soldaat in Algerije voet aan wal heeft gezet, worden de anti-joodse wetten er consequent doorgevoerd. Een maand nadat Jackie van school is gestuurd, landen de geallieerden in Noord-Afrika, maar de antisemitische maatregelen blijven nog elf maanden van kracht. Jackie wordt ingeschreven bij een joodse school die door ontslagen joodse leerkrachten is opgezet, maar het bevalt hem daar helemaal niet; een jaar lang is hij meer aan het spijbelen dan dat hij naar school gaat.¹ Het zijn deze ervaringen – naast vele andere, want een biografie kent altijd veel verschillende lijnen – die een stempel drukken op het leven van Derrida. Hij zoekt voortdurend erkenning maar wil nooit ergens helemaal bij horen; hij is Frans staatsburger vanaf zijn geboorte en hij zal zich ontwikkelen tot een typisch Franse intellectueel, maar de Franse taal en cultuur zijn toch niet echt zijn eigen taal en cultuur – zoals niemand 'zijn eigen' taal en cultuur beheerst of er in opgaat, zoals iedereen zich beweegt in meerdere tradities tegelijk zonder er toe te kunnen worden herleid.²

- 1 Jacques Derrida, *Sur parole. Instantanées philosophiques* (Parijs 1999) 9-16; Idem, *Points de suspension. Entretiens* (Parijs 1992) 129-130.
- 2 Jacques Derrida, *Le monolinguisme de l'autre* (Parijs 1996).

Min of meer bij toeval, naar aanleiding van een radioprogramma, schrijft hij zich in bij de *École Normale Supérieure* (ENS) als student filosofie, zonder te beseffen dat het *de* kweekvijver voor Frans wijsgerig en literair talent is; wel weet hij dan al dat hij schrijver wil worden. In Parijs, waarnaar hij in 1949 vertrekt, verandert hij zijn naam in Jacques, een naam die hem geschikter lijkt om in Frankrijk als schrijver te kunnen publiceren. Hij moet echter eerst nog een paar jaar voortgezet onderwijs volgen – aan het *lycée Louis le Grand* – voordat hij wordt toegelaten tot de ENS, waar op dat moment het stalinisme heerst. Hoewel hij tot ‘politiek links’ kan worden gerekend, heeft Derrida zich nooit onder de communisten geschaard. In de jaren vijftig is hij meer geïnteresseerd in de fenomenologie van Husserl; al in 1953 brengt hij een eerste bezoek aan het Husserlarchief in Leuven. Na vier jaar ENS studeert Derrida een jaar aan Harvard University in Amerika, waar het nagelaten werk van Husserl op microfiche kan worden bestudeerd, maar waar Derrida zich ook enthousiast verdiept in het werk van James Joyce – en waar hij bovendien in 1957 trouwt met een studiegenote van Tsjechische afkomst, Marguerite Aucouturier. Zijn militaire dienstplicht vervult hij, terug in Algerije, als docent Frans en Engels.

In 1960 begint zijn wijsgerige carrière als docent aan de Sorbonne, die hij in 1964 weer verlaat voor de ENS. Intussen doet Derrida niet wat van hem wordt verwacht: promoveren. In 1957 was hij weliswaar begonnen aan een promotie-onderzoek, getiteld ‘De idealiteit van het literaire object’ dat een soort fenomenologie van de literatuur moest worden. Dit project mondt echter niet uit in een proefschrift omdat het fenomenologisch onderzoek naar de taal een verregaande problematisering van de Husserliaanse fenomenologie met zich mee brengt. In 1967 begint Derrida opnieuw aan een promotie-onderzoek; nu is het onderwerp een interpretatie van Hegels opvattingen over teken, taal en schrift. Het zijn onder andere de roerige gebeurtenissen in 1968 die hem vervreemden van de gebruikelijke organisatie en werkwijze van een promotie. Wanneer bovendien zijn begeleider en beoogde promotor, Jean Hyppolite, overlijdt, betekent dit ook het einde van Derrida’s promotieplannen. Veel later, pas in 1980, zal hij alsnog promoveren op een deel van zijn eerder gepubliceerde werk.³

Want Derrida heeft intussen al heel wat geschreven. Zijn eerste publicatie dateert uit 1962. Het gaat om een vertaling van Husserls *Vom Ursprung der Geometrie*, die door Derrida bovendien wordt voorzien van een lange inlei-

3 Jacques Derrida, ‘Ponctuations. Le temps de la thèse’ in: Idem, *Du droit à la philosophie* (Paris 1990) 439-459.

ding. Husserl laat in deze tekst onder andere zien hoe de ontwikkeling van een exacte wetenschap als de meetkunde is aangewezen op het uitdrukken van haar resultaten in schriftelijke teksten. Zonder deze teksten kan haar kennis niet aan anderen worden doorgegeven. In zijn inleiding laat Derrida op zijn beurt zien dat het schrift de meetkunde en andere vormen van kennis niet alleen mogelijk maakt, maar evenzeer onzeker maakt. Derrida stelt twee vormen van taalgebruik tegenover elkaar waarvan vervolgens blijkt dat ze niet strikt van elkaar kunnen worden onderscheiden: Husserls poging tot het funderen van objectieve kennis met behulp van een eenduidige taal versus de meerduidigheid van de taal die in het werk van Joyce wordt uitgebuit. In deze inleiding zijn de belangrijkste elementen van Derrida's denken al in een eerste vorm ontwikkeld.

In de loop van de jaren zestig schrijft Derrida veel artikelen die na enkele jaren worden gebundeld, zodat in 1967 in één keer drie boeken het licht zien: *De la grammatologie*, onder andere over De Saussure en Rousseau, *L'écriture et la différence*, een bundel met teksten over ondermeer Foucault, Levinas, Freud en Bataille, en *La voix et le phénomène*, een kritische beschouwing van Husserls tekenleer die uitloopt op een volledige ondermijning van Husserls fenomenologische project. Met deze publicaties is zijn naam definitief gevestigd. Er zullen nog vele teksten volgen. In totaal heeft Derrida maar liefst zo'n tachtig boeken gepubliceerd. In de jaren zeventig brengt Derrida steeds vaker publicaties uit waarin hij stilistische experimenten uitvoert. Hij schrijft bijvoorbeeld teksten in de marge van andere teksten – onder andere om te laten zien dat alle teksten geschreven zijn in reactie op en aansluitend bij, dus in de marge van andere teksten. In 1974 verschijnt *Glas*, een boek met een bijzondere bladspiegel. Op elke bladzijde staan twee kolommen waarvan de linker kolom over Hegel gaat en de rechterkolom over de toneelschrijver Jean Genet. Het deel over Hegel begint midden in een zin en eindigt ook midden in een zin; het kent geen verwijzingen of noten, maar wel stukken tekst die in de marge zijn toegevoegd. Een ander stijlexperiment wordt ondernomen in *La carte postale, de Socrate à Freud et au-delà*, dat onder andere handelt over psychoanalyse en de posterijen en waarvan het eerste deel de vorm heeft gekregen van een serie brieven en postkaarten. Voortdurend speelt Derrida in zijn teksten met taal, die veel meer blijkt te zijn dan een vehikel voor het verspreiden van gedachten en op zichzelf staande waarheden, maar veeleer in zowel vorm als inhoud mede bepalend is voor wat kan worden gezegd en gedacht. De taal zelf doet op een oncontroleerbare manier haar werk in ons spreken en denken. Der-

quoi du reste aujourd'hui, pour nous, ici, maintenant, d'un Hegel?

Pour nous, ici, maintenant: voilà ce qu'on n'aura pu désormais penser sans lui.

Pour nous, ici, maintenant: ces mots sont des citations, déjà, toujours, nous l'aurons appris de lui.

Qui, lui?

Son nom est si étrange. De l'aigle il tient la puissance impériale ou historique. Ceux qui le prononcent encore à la française, il y en a, ne sont ridicules que jusqu'à un certain point: la restitution, sémantiquement infaillible, pour qui l'a un peu lu, un peu seulement, de la froideur magistrale et du sérieux imperturbable, l'aigle pris dans la glace et le gel.

Soit ainsi figé le philosophe emblématique.

Qui, lui? L'aigle de plomb ou d'or, blanc ou noir, n'a pas signé le texte du savoir absolu. Encore moins l'aigle

Se sera désormais le signe du savoir absolu.

Et l'ic, notons-le déjà puisque les deux portés se représentent l'une l'autre, de l'immaculée Conception. Tachygraphie proprement singulière: elle ne va pas d'abord à déliquer, comme on pourrait croire, un code c'est-à-dire ce sur quoi l'on table trop. Mais peut-être, beaucoup plus tard et lentement cette fois, à en exhiber les bords

rouge. D'ailleurs on ne sait pas encore si *Se* est un texte, a donné lieu à un texte, s'il a été écrit ou s'il a écrit, fait écrire, laissé écrire. On ne sait pas encore s'il s'est laissé enseigner, signer, enseigner. Peut-être y a-t-il une incompatibilité, plus qu'une contradiction dialectique, entre l'enseignement et la signature, un magister et un signataire. Se laisser penser et se laisser signer, peut-être ces deux opérations ne peuvent-elles en aucun cas se recouper.

Sa signature, comme la pensée du reste, enveloppera

ce corpus mais n'y sera sans doute pas comprise.

Ceci est — une légende.

Non pas une fable: une légende.

Non pas un roman, un roman familial

puisque s'y agit la famille de Hegel,

mais une légende.

Elle ne prétend pas donner à lire

le tout du corpus, textes et dessins de

Hegel, seulement deux figures. Plus

justement deux figures en train de s'effacer: deux passagers

Erste pagina van *Glas* (Parijs 1974).

« ce qui est resté d'un Rembrandt décubité en petits carrés bien réguliers, et jointu aux chiottes » se divise en deux.

Comme le reste.

Deux colonnes inégales, disent-ils, dont chaque — enveloppe ou gaine, incalculablement renverse, retourne, remplace, remarque, recoupe l'autre.

L'incalculable de *ce qui est resté* se calcule, élabore tous les coups, les tord ou les échafaude en silence, vous vous épuiseriez plus vite à les compter. Chaque petit carré se délimite, chaque colonne s'enlève avec une impassible suffisance et pourtant l'élément de la contagion, la circulation infinie de l'équivalence générale rapporte chaque phrase, chaque mot, chaque moignon d'écriture (par exemple *« je m'é... »*) à chaque autre, dans chaque colonne et d'une colonne à l'autre de *ce qui est resté* infiniment calculable.

A peu près.

Il y a du reste, toujours, qui se recourent, deux fonctions.

L'une assure, garde, assimile, intériorise, idéalise, relève la chute dans le monument. La chute s'y maintient, embaume et momifie, mémorise, s'y nomme — tombe. Donc, mais comme chute, s'y écrier.

rida houdt er daarom niet van om in interviews zijn werk nog eens uit te leggen; hij doet dat maar heel zelden. Ook wil hij niet dat zijn portret op zijn boeken wordt afgebeeld.

Waarom telkens deze nadruk op de taal? In navolging van de hermeneutische traditie, maar vooral voortbouwend op de linguïstiek van Ferdinand de Saussure, wiens *Cours de linguistique générale* grote invloed heeft uitgeoefend op het structuralisme, wijst Derrida op de contextualiteit van alle betekenis. Woorden, zinnen, alle taaluitingen zijn voor hun betekenis afhankelijk van de context waarin ze verschijnen. Zij zijn geen zelfstandige eenheden maar kunnen hun activiteit van betekening slechts uitoefenen in netwerken van relaties en verwijzingen, in contexten, zowel talige, als historische en culturele contexten. Omdat deze contexten niet vastliggen

maar veranderlijk zijn, staat ook de betekenis van taal niet vast. Dat blijkt vooral bij geschreven taal: als een tekst eenmaal op schrift staat, wordt hij onafhankelijk van de bedoelingen van de auteur en onttrekt hij zich aan zijn controle. In een andere context gelezen, blijkt de tekst andere en meer betekenissen te bevatten dan de schrijver erin heeft willen leggen.

De verwijzingsrelaties binnen de taal zijn dus constitutief voor de betekenis van woorden. Een deel van deze relaties zijn hiërarchisch van aard, iets wordt hoger of lager geacht dan zijn tegendeel: hoog en laag, belangrijk en bijkomstig, binnen en buiten, lichaam en geest, man en vrouw, transcendent en immanent, mens en dier, gezond en ziek, enzovoort. Met behulp van dergelijke relaties vormt de taal een conceptueel systeem waarmee wij voortdurend pogen de werkelijkheid om ons heen en al onze ervaringen te ordenen. Waar het Derrida nu vooral om gaat, is dat deze begripsmatige ordeningen niet vast staan, maar talige, in een bepaalde tijd en cultuur ontwikkelde constructies zijn. Ze zijn niet te funderen in een beginsel dat op zichzelf staat en waarop de ordening van de werkelijkheid gebaseerd is. Naar zulke beginselen of principes is in de filosofie altijd gezocht, vooral in de metafysica. Vaak hebben filosofen gemeend het ware principe, fundament of oorsprong te hebben gevonden in God, het Subject, de Geschiedenis, de Rede, enzovoort. Zo'n fundament of oorsprong kan echter alleen worden benoemd, bewezen, aangewezen, ter sprake worden gebracht in taal, in een tekst. Het wijsgerige uitgangspunt kan dus alleen verschijnen binnen de context van een netwerk van verwijzingen waaraan het vooraf had moeten gaan. Zo blijkt zekere kennis van wat alle contexten transcendeert, onmogelijk te zijn.

Kortom, Derrida maakt gebruik van een aantal kenmerken van taal, vooral van geschreven taal, om het eeuwenoude metafysische project van fundering van kennis en ethiek te ondermijnen. Overigens is de werking van contextualiteit niet beperkt tot de taal. In termen van de fenomenologie kan hetzelfde worden gezegd: de dingen verschijnen in een wereld, in een netwerk van verwijzingen. De denkwijze van Derrida kan ook worden uitgedrukt in termen van de Hegeliaanse dialectiek: alles is wat het is in relatie tot wat het niet is (vergelijk de bovengenoemde hiërarchische opposities). Terwijl Hegel beweert dat deze tegenstellingen worden overwonnen in de dialectische ontwikkeling van de absolute geest, blijven zij volgens Derrida bestaan in een onoplosbare spanning van wederzijdse afhankelijkheid.

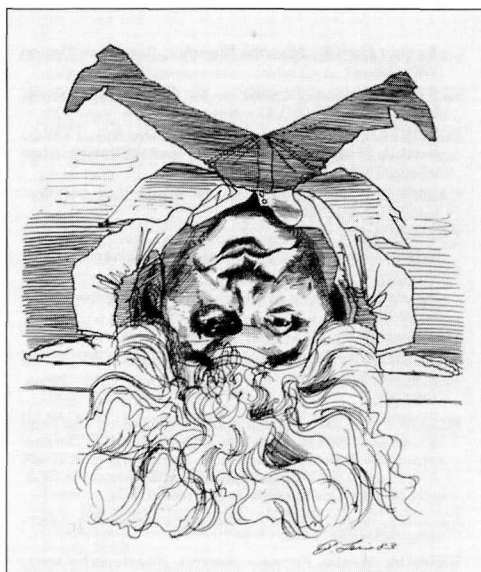
In bijzonder eigenzinnige interpretaties van wijsgerige teksten laat Derrida zien dat de metafysische stelsels constructies zijn en onmogelijk een

absolute fundering van de werkelijkheid kunnen aantonen. Hij weet vaak in een detail van een tekst een uitspraak of gedachtengang te vinden die in strijd is met de hoofdlijn van de tekst en die haaks staat op de bedoelingen van de auteur. Zodoende kan hij de hiërarchische ordeningen die in een tekst worden aangebracht, ontwrichten. Wie, bijvoorbeeld, precies het onderscheid tussen mens en dier wil aanwijzen, zal altijd menselijke eigenschappen bij dieren moeten onderkennen en dierlijke eigenschappen bij mensen. Hiermee worden de verschillen tussen dieren en mensen niet ontkend, ze worden echter wel onbeslisbaar. Het onderscheid tussen mens en dier, gezond en ziek, fundamenteel en afgeleid, absoluut en relatief is nooit volledig vast te leggen, het betreft altijd historisch bepaalde constructies. De ontmanteling van deze constructies noemt Derrida *deconstructie*.

Over deze term zijn veel misverstanden ontstaan. Deconstructie is geen destructie, het gaat er niet om de constructies als zodanig te bekritiseren en aan de kaak te stellen; ze worden wel van hun vermeende absolute geldigheid ontdaan en als constructie gesitueerd in een taal, tijd en cultuur. Hun geldigheid is niet verdwenen maar beperkt. Dit leidt niet tot een relativisme, waarin alle beweringen en uitspraken om het even zijn. Integendeel: de deconstructie van cognitieve, morele en maatschappelijke ordeningen is juist een aansporing om hun geldigheid te onderzoeken en eventueel te verdedigen, te versterken of te vervangen. Derrida's deconstructieve strategieën zijn geen relativisering van waarheid, maar vinden plaats binnen de (nog steeds zeer metafysische) zoektocht naar waarheid. *Il faut la vérité*, schrijft Derrida, en ook dat is een dubbelzinnige uitspraak: er moet waarheid zijn, maar er is ook altijd gebrek aan waarheid, er blijft altijd een boel te vragen over.

De zoektocht van het denken vraagt daarom om een radicale openheid, voorbij elke vermeende zekerheid. Deconstructie is niet alleen een ontmaskering en ontmanteling van wijsgerige ordeningen, zij maakt ook duidelijk dat er altijd weer nieuwe interpretaties van een tekst mogelijk zijn. Derrida noemt deconstructie ook een *invention de l'autre*, een laten komen van het andere dat tot nu toe ongedacht is gebleven, dat door de bestaande ordeningen wordt buitengesloten, ondergeschikt gemaakt of verdrongen. Openheid voor het andere, voor het unieke en singuliere dat zich tot geen enkele context laat herleiden, het verlaten van de gebaande en platgetreden paden, dat is de betekenis van deconstructie die vanaf de jaren tachtig steeds meer door Derrida wordt benadrukt.

Deze 'openheid voor het andere' speelt ook een grote rol in Derrida's

Derrida in een cartoon van David Levine uit: *New York Review of Books* 27 oktober 1982.

literatuurinterpretaties. Het lezen van en schrijven over literatuur is namelijk een minstens even grote passie voor Derrida als de filosofie. Zijn voorkeur gaat uit naar vernieuwende en experimentele schrijvers als Mallarmé, Jabès, Joyce, Ponge, Borges, Blanchot, Artaud en Celan. Zij proberen elk op hun eigen manier iets anders, iets nieuws op te roepen in hun literaire werk, iets dat ongedacht of zelfs ondenkbaar is. In zijn interpretaties probeert Derrida deze vernieuwende werking van de taal te versterken, in hun verlengde

wil hij de taal nog verder openbreken. Dat is overigens iets anders dan deconstructie. De bovengenoemde schrijvers zijn bepaald geen wijsgerige systeembouwers.

Vanaf het eind van de jaren zestig heeft Derrida als filosoof en schrijver naam gemaakt. Maar het is lang niet altijd een positieve naam. Velen zien in hem een charlatan die een bizar spel speelt met filosofische teksten, een relativist en een nihilist die ingewikkelde en duistere teksten schrijft waarmee hij slechts wetenschappelijke waarheden en normen en waarden wil ondermijnen. Met name in Frankrijk ondervindt hij veel tegenwerking. In de Verenigde Staten krijgt hij wel veel aanhangers, maar niet aan de filosofiefaculteiten, wel bij literatuurwetenschappers. Zijn doorbraak hier staat mede aan de wieg van de roemruchte *cultural studies*. Paradoxaal genoeg probeert men hier echter Derrida's deconstructieve werkwijze op literatuur toe te passen. Vooral de term *deconstructie* gaat zo een heel eigen leven leiden. Al gauw wordt gesproken over deconstructivisme als stroming waar van alles en nog wat onder wordt gerekend, vooral relativisme en nihilisme. Hoewel dit een bevestiging is van zijn stelling dat teksten en ideeën hun eigen onbeheersbare gang door de geschiedenis gaan, heeft Derrida dit

nooit echt op prijs kunnen stellen.

Zeker de beschuldiging van relativisme heeft hem verontrust. Mede daarom gaat hij vanaf de jaren tachtig steeds meer schrijven over ethiek en politiek. In dezelfde periode laat hij het 'beeldverbod', het verbod op een afbeelding van zijn foto's op boeken, varen en besluit hij alsnog te promoveren. Er is overigens meer consistentie dan ontwikkeling in zijn werk te ontwaren. De ethische en politieke wending in zijn denken is niet nieuw, is niet werkelijk een wending, het is eerder een uitwerking van wat er vanaf begin jaren zestig al in zat. Ethiek en politiek moeten worden gedacht vanuit de openheid en ontvankelijkheid voor het andere en singuliere, vanuit het appèl van het unieke dat in een juridische procedure, politieke ordening of in een gegeven moraal nooit volledig tot zijn recht kan komen.

Politieke ideeën, discussies, structuren en procedures zijn geen vaste gegevens maar een erfenis uit het verleden, een erfenis die ons als ontvangers verantwoordelijk stelt om het goede ervan te bewaren en te vernieuwen, wat alleen door kritiek en verandering mogelijk is. Daarom moeten ethiek, recht en politiek steeds opnieuw worden getoetst op hun rechtvaardigheid, evenals opvattingen over de rechtvaardigheid zelf, zonder dat daar een vast criterium voor te geven is. Democratieën onderscheiden zich van dictaturen juist hierin dat zij voor dergelijke radicale kritiek open staan. Het is volgens Derrida wezenlijk voor de democratie dat haar essentie niet vastligt maar dat zij zichzelf telkens weer vernieuwt en dat zij dus nooit af is, maar altijd in aantocht blijft, *à venir*.

De ethische en politieke strekking van Derrida's deconstructieve denkwijze ligt dan ook in het verlengde van de Verlichting en haar emancipatiestreven. Derrida noemt het zelf een denken van de nieuwe Verlichting en een maatschappijkritiek in de geest van het marxisme. Deze maatschappijkritiek, ontwikkeld in *Spectres de Marx*, is tevens een kritiek van het marxisme zelf. Derrida onderzoekt de politiek-theologische wortels en grondstructuur van het marxisme en vindt die in een messiaanse toekomstverwachting, die hij verder zo open en onbepaald mogelijk wil houden. Dit wordt in concreto uitgewerkt in een oproep tot het vormen van een 'Nieuwe Internationale', die zo open en ongeorganiseerd mogelijk moet blijven – een oproep die weerklinkt in de veelzijdige beweging van de 'andersglobalisten'.

In de jaren tachtig, in de hoogtijdagen van het postmodernisme-debat, wordt Derrida door velen als een boegbeeld van de 'postmodernisten' gezien, samen met Lyotard tegen Habermas, hoewel hij de term 'postmodernisme'

zelf altijd zoveel mogelijk vermeden heeft. Intussen verruimt hij de ENS voor de *École des Hautes Études en Sciences Sociales*, waar zijn colleges aan de Boulevard Raspail honderden studenten trekken uit de hele wereld. Daarnaast neemt Derrida allerlei initiatieven, zowel in het onderwijs (in de jaren zeventig het verzet tegen de onderwijshervormingen in de *Groupe de recherches sur l'enseignement philosophique* en later de oprichting van het *Collège International de Philosophie*) als in de internationale politiek. In 1981 is Derrida mede-oprichter van de *Association Jan Hus*, ter ondersteuning van Tsjechische dissidenten. Na een bezoek aan deze dissidenten wordt er aan de Tsjechische grens een kleine hoeveelheid drugs in zijn bagage 'aangetroffen', waarna hij wordt gearresteerd en een dag in een cel moet doorbrengen. Mede dank zij persoonlijke interventie van president Mitterand komt hij weer vrij.⁴ Ook neemt hij deel aan de expositie *Art contre Apartheid* en aan een schrijverscomité dat zich inzet voor de vrijlating van Nelson Mandela. Het vice-voorzitterschap voor het Internationale Parlement van Schrijvers past ook in dit rijtje van activiteiten. Recent heeft Derrida zich uitgelaten voor een sterke Europese Unie die tegen een mondiale alleenheerschappij van de Verenigde Staten kan opkomen voor een cosmopolitische mensenrechtenpolitiek – samen met Jürgen Habermas die in de eenentwintigste eeuw van een filosofisch tegenstander tot een politiek medestander is geworden. Tenslotte is aan Derrida's zeer actieve leven in november 2004 na een betrekkelijk kort ziektebed een abrupt einde gekomen.

Ondanks zijn politieke inzet blijven velen Derrida zien als een gevaarlijke relativist, zoals is gebleken in meerdere affaires. Halverwege de jaren tachtig blijkt dat zijn vriend Paul de Man in de Tweede Wereldoorlog in België voor een antisemitisch tijdschrift heeft geschreven. Bovendien verschijnt in 1987 het geruchtmakende boek van Victor Farias over Heideggers nazi-verleden. Beide keren worden 'de Franse heideggerianen en deconstructivisten' geassocieerd met antisemitisme of in het beste geval met het onvermogen tot enig verzet hiertegen – voor alle duidelijkheid: volledig ten onrechte. Wanneer in 1992 bekend wordt dat Derrida in Cambridge een eredoctoraat zal ontvangen, starten *academici van buiten* Cambridge een media-offensief om dit te voorkomen, omdat Derrida's

4 De hem toegewezen advocaat merkt op dat Derrida waarschijnlijk de impressie heeft in een kafkaëske geschiedenis te zijn terechtgekomen; *Points de suspension*, 137-138.

ideeën naar hun mening 'poison for young people' zijn.⁵ Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de opvallend agressieve kritiek die Derrida vaak ten deel is gevallen, kritiek die gewoonlijk niet beargumenteerd wordt met een interpretatie van zijn teksten. Tot zijn spijt, maar overeenkomstig zijn opvattingen, heeft Derrida zijn naam en faam nooit onder controle gehad.

5 Elisabeth Weber ed., *Points... Interviews 1974-1994* (Stanford 1995) vertaling Peggy Kamuf, 399-454.